

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

Білоконь Єва

студентка 2 курсу

Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Прохазка Ганна

канд.юрид.наук, кафедри теоретико – правових дисциплін

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Конфлікт на наших землях призвів до безлічі порушень прав людини. Незаконна агресія російських військ спричинила знищення медичних закладів, шкіл та житлових будівель, а також масове порушення прав цивільного населення.

Захист прав людини завжди був і залишається найважливішою цінністю. Актуальність питання дотримання прав людини в умовах військових конфліктів полягає у тому, що під час таких подій в країні, часто відбуваються порушення права людини на життя, на вільне пересування, на інформацію тощо. А тому слід знати, коли це здійснюється правомірно, а коли – ні.

Права людини нерозривно пов'язані з самим її існуванням і не можуть бути відірвані від неї. Держава може накладати обмеження на ці права лише відповідно до Конституції України та міжнародних правових актів. Ці обмеження можуть бути справедливими лише в разі загрози державній та громадській безпеці, збереження конституційного ладу, охорони здоров'я громадян, прав і законних інтересів інших осіб [1, с.98].

Тимчасові обмеження прав людини можуть бути введені тільки в умовах надзвичайного або воєнного стану та повинні бути пропорційними ситуації, яка вимагає таких обмежень, і повинні бути скасовані негайно після припинення нормалізації обстановки та зміни причин, що спричинили їх введення.

Питанням дотримання прав людини під час військових конфліктів та правомірності застосування обмежень певних прав у такий період займалися багато науковців, зокрема: Швець Я., Соколова І., Бальжик І.А., Мануїлова К.В., Чулінда Л.І. Слущка О.С. тощо [2-5].

На думку Мануїлової К.В. “особливості захисту прав людини під час війни полягають у тому, що в умовах збройних конфліктів часто виникають ситуації, які можуть загрожувати життю та безпеці цивільного населення, їхнім правам та свободам” [4, с.442].

Слід зазначити, що відповідно до Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 2102-ІХ в Україні було введено правовий режим воєнного стану [6].

Законодавчі документи передбачають специфічні правові обмеження, які можуть бути введені під час режиму воєнного стану. Відповідно до статті 8 Закону № 389-VIII, військове командування або військові адміністрації, спільно з органами влади та місцевого самоврядування, мають право приймати рішення щодо тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб під час дії режиму воєнного стану [6].

Наприклад, можуть бути введені обмеження щодо трудових обов'язків працездатних осіб, обмеження вільної переміщеності громадян, іноземців та осіб без громадянства. Також можуть бути встановлені обмеження на рух транспортних засобів та заборона проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Військове командування або військові адміністрації можуть обмежувати місце проживання осіб на території, де діє воєнний стан.

Важливим у обмеженні прав людини під час військового конфлікту є те, щоб це обмеження переслідувало легітимну мету. Важливим аспектом є дотримання принципу пропорційності, тобто справедливого балансу між публічними інтересами та правами людини [1, с.100].

Такі науковці як Слуцька О.С. та Чулінда Л.І. зазначають, що “ у міжнародному праві визнається безумовна відповідальність держави, яка здійснює незаконний контроль щодо території у формі окупації, за дотримання прав людини” [5, с.269].

Міжнародне право визнає, що державна влада має специфічні повноваження для визначення публічних інтересів та вирішення питань, пов'язаних із цими інтересами. Враховуючи потреби і ситуацію, Європейський суд з прав людини широко застосовує концепцію «margin of appreciation» що можна перекласти як «свобода розсуду». Ця концепція передбачає, що державна влада, включаючи законодавчу, має значну волю у визначенні, які заходи відповідають публічним інтересам, оскільки національні органи добре розуміють потреби своєї країни та суспільства [8, с.134].

У умовах війни, яку розпочала країна-агресор, виникають обґрунтовані підстави і, у багатьох випадках, необхідність застосування більш суворих обмежень прав і свобод для захисту публічних інтересів. Ці публічні інтереси включають оборону України, стримування та відвернення збройної агресії, відновлення територіальної цілісності в міжнародно визнаних кордонах, підвищення обороноздатності держави та забезпечення національної безпеки та правопорядку.

Ці публічні інтереси вже були визнані на конституційному рівні до розпочатку агресії РФ. Проте саме сьогодні, в умовах війни, державі доводиться застосовувати обмеження прав і свобод на більшу шкалу та інтенсивніше, ніж у часи миру. Це обумовлено потенційними серйозними наслідками, які можуть виникнути, якщо не буде забезпечено належний захист публічних інтересів та якщо буде заподіяно шкоду цим інтересам.

Також можливі ситуації, коли певні публічні інтереси, які раніше тривалий час зберігали пріоритетність і визначали розвиток правових інститутів, зменшують своє значення в умовах збройної агресії. Це стається тоді, коли забезпечення цих інтересів може становити загрозу захисту інших інтересів, які стали актуальними в умовах війни. Публічні інтереси, які набувають великого значення в умовах воєнного стану, стають пріоритетними з точки зору забезпечення оборони держави, захисту її безпеки та територіальної цілісності [8, с.135].

Наприклад, у березні 2022 року було введено мораторій на виконання грошових та інших зобов'язань, які стосуються РФ, громадян РФ, а також юридичних осіб, пов'язаних з РФ.

Отже, в умовах введення воєнного стану в нашій країні, одним з найголовніших завдань держави є забезпечення та захист прав людини від обмежень та посягань. Обмеження прав людини можливі лише у конкретних випадках. У цій ситуації важливим також є дотримання стандартів міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Бані-Насер Особливості захисту прав людини в умовах збройних конфліктів. *Правові новели*.2022, 361 с.

2. Швець Я., Соколова І. Порушення прав дітей під час війни Російською Федерацією. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 71, 2022, 103 с.
3. Бальжик І.А. Захист прав людини під час сучасної війни. Видавництво «Юридика», 2023, 57с.
4. Мануїлова К.В. Міжнародний захист прав людини та його взаємодія з міжнародним гуманітарним правом під час збройних конфліктів URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/19359>
5. Чулінда Л. І., Слущька О.С. Порушення прав людини під час війни в Україні. *Modern problems in science* 19, 2022, 269 с.
6. Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні": Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>
7. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
8. Назар Н. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів. *Актуальні проблеми правознавства*, 2023, 136 с.